УДК 377.091

БАБЕНКО Марина Олегівна,
старший викладач кафедри інженерної механіки
Красноармійського індустріального інституту ДВНЗ
«Донецький національний технічний університет»
e-mail: babenkomarina@yandex.ua

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ СЕРЕДНІХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ КАТЕРИНОСЛАВЩИНИ В КІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ.

Розглянуто основні складові організації діяльності промислових училищ Катеринославщини наприкінці XIX – початку XX ст. За результатами досліджень виявлені принципи становлення освітньої системи з підготовки фахівців середньої ланки, проаналізовано співвідношення впливу держави та громадськості на розбудову середньої технічної освіти в даному регіоні.

Ключові слова: *промислова освіта, нижче технічне училище, середня технічна освіта, промислове училище, фахівець середньої ланки, штейгерська школа, інженер, професійний з'їзд.*

Постановка проблеми. Переналагодження виробництв у відповідності зі світовими стандартами обумовлює необхідність забезпечення високоякісними фахівцями з високим рівнем соціально-професійної мобільності та конкурентоздатності у різних сферах виробничої діяльності. Для регіонів з розвинутою індустрією особливо актуальним є питання забезпечення кадрами саме технічних галузей промисловості. У зв'язку з цим у вищій освіті особливої актуальності набуває проблема підготовки фахівців середньої ланки технічного профілю. Дослідження та аналіз розбудови системи середньої технічної освіти є важливою умовою актуалізації опиту та ідей, які були накопичені за час існування даної системи, що сприятиме відродженню національної педагогічної школи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвитку освіти на територіях, які належали Катеринославщині, присвячені праці педагогічної та історичної спрямованості. Так, Н. Романоф в своїй дисертації [1] розглядає питання розвитку професійної освіти в східноукраїнському регіоні в другій половині XIX – першій половині XX ст. У роботі Т. Медведовської [2] досліджено професійну підготовку гірничих інженерів в Україні з 1899 р. по 2005 р., основу якої було закладено в Катеринославському гірничому вищому училищі. Дисертаційне дослідження А. Ємельової [3] присвячене особливостям розвитку трудового навчання в народних школах Катеринославської губернії (кінець XIX – початок XX ст.). Розвитку загальної освіти на території, яка належала Катеринославській губернії, присвячені праці О. Білецького, Л. Лихачевої, С. Нестерцової.

Значний вклад у формування історіографії з проблеми розвитку освіти в Україні вніс В. Курило, який є автором ґрунтовних робіт в області досліджень з розбудови освіти у східноукраїнському регіоні [4]. Також існує низка історичних досліджень, пов'язаних з розвитком технічної освіти Катеринославщини. Так, історична дисертація П. Чорнобая присвячена формуванню технічної інтелігенції на Катеринославщині наприкінці XIX – на початку XX ст. В дисертації І. Богінської досліджено процес формування педагогічних кадрів Донбасу і політика українізації у 1920–30-ті рр. За даною тематикою також відомі роботи оглядово-описового характеру Ю. Кострици, Т. Липовської, В. Мирончук.

Становлення та розвиток середньої спеціальної освіти на території України у різні періоди досліджували М. Лисенко, Є. Луценко, О. Кривопішин. Зміст і форми управління середніми закладами професійної освіти України в 1917−1941 рр. проаналізував С. Бутівщенко.

Питання розбудови системи середньої технічної освіти Катеринославщини науковцями педагогами не досліджено, тому видається обґрунтованим науковий інтерес до історичного досвіду підготовки фахівців середньої ланки на території Катеринославської губернії у другій половині XIX – на початку XX століття.

Мета статті. Протягом досліджуваного періоду на території Катеринославщини з метою забезпечення кадрових потреб промисловості працювали технічні училища з

підготовки фахівців середньої ланки. Метою статті є дослідження основних принципів організації діяльності середніх технічних навчальних закладів, виявлення спільних та відмінних рис їх розбудови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливості соціально-економічного розвитку Катеринославщини в кінці XIX – на початку XX ст. були спричинені бурхливим розвитком промисловості, що створило умови для розвитку виробничих сил і переходу до капіталістичного способу виробництва. Видобуток кам'яного вугілля на території Бахмутського та Слов'яносербського повітів, розробка у Кривому Розі покладів залізної руди, розбудова залізничних колій по всій території Катеринославської губернії – все це сприяло стрімкому зростанню економічних показників промисловості. В результаті виникла проблема забезпечення виробництв промисловими кадрами всіх рівнів, в тому числі і фахівцями середньої ланки, що вимагало реструктуризації системи середньої технічної освіти.

Бюрократизовані державні освітні структури виявились не готові до налагодження системи підготовки промислових фахівців, що потребувало розробки організаційно-методичного та законодавчого підґрунтя. Відповідальність за організацію роботи технічних училищ взяли на себе галузеві структури, громадські організації та промислові діячі.

Так, з метою кадрового забезпечення гірничої промисловості, за ініціативою Гірничого департаменту Російської імперії на території Бахмутського повіту було відкрито два гірничотехнічних навчальних заклади: у 1873 р. – Лисичанську штейгерську школу з підготовки штейгерів; у 1878 р. при станції Горлівській – гірниче училище ім. С.С. Полякова для підготовки штейгерів, машиністів, наглядачів за спеціальними гірничими роботами.

Обидва навчальні заклади з моменту заснування підпорядковувались Гірничому департаменту при Міністерстві державного майна. У травні 1905 р. Гірничу частину Міністерства було передано у ведення Міністерства фінансів, а у жовтні 1905 р. – до підпорядкування Міністерства торгівлі і промисловості. У серпні 1907 р. було затверджено положення про передачу до ведення Навчального відділу Міністерства торгівлі та промисловості гірничотехнічних навчальних закладів, підпорядкованих Гірничому департаменту. Згідно цього положення особистий склад службовців навчальних закладів підпорядковувався веденню Навчального відділу, а гірничі управління, які завідують спеціальними гірничими навчальними закладами повинні були узгоджувати організацію навчального процесу з Навчальним відділом [5].

Рішення проблеми забезпечення професійними кадрами мережі залізниць взяло на себе Міністерство шляхів сполучення. Всього до 1880 р. на території Російської держави було відкрито 37 таких училищ, з них 4 – в Україні (в Харкові, Києві, Одесі, Кременчуці) [6]. На території Катеринославської губернії у 1881 р. було відкрито Донецьке технічне залізничне училище в Луганську. У самому ж Катеринославі залізничне училище було засновано тільки в 1902 р. Залізничні навчальні заклади були влаштовані за встановленими для них типами нижчих спеціальних закладів, випускники отримували право займати нижчі технічні посади на залізниці, серед яких значилися: посада помічника паровозного машиніста, машиніста, артільного старости (при ремонті доріг), дорожнього майстра і доглядача будівель, десятника при будівництві та ін. [7, с. 24–26].

Діловодством у всіх залізничних училищах до 1871 р. займався Департамент залізниць, пізніше – Департамент загальних справ, а з 1880 р. – Канцелярія Міністра шляхів сполучення. Питання, які вимагали спеціального обговорення в колегіальному порядку, розглядалися: з 1871 по 1875 рр. в Дорадчому комітеті Міністерства, з 1875 по 1877 рр. – в Особливій комісії по школам Міністерства. «Обговорення більш важливих питань з навчально-виховної частини залізничних технічних училищ покладалося на тимчасові комісії, з'їзд викладачів, начальників і урядових спостерігачів цих училищ, а в 1882 р. – на особливу нараду за участю представників залізничних товариств» [8, с. 162]. З метою впорядкування процесу роботи з училищами при Міністерстві шляхів сполучення в 1886 р. був заснований Навчальний відділ.

На початку 80-х років XIX ст. до розбудови промислової освіти приєднуються освітні державні структури. Заснування у 1883 р. при Вченому комітеті Міністерства народної освіти Особливого відділу з технічної та професійної освіти, оприлюднення у 1884 р. Проекту загального нормального плану промислової освіти в Росії, затвердження у 1888 р. Основних положень про промислові училища – все ці заходи стали нормативно-правовим підґрунтям реструктуризації системи професійної освіти. Навесні 1889 р. Міністерством народної освіти було намічено 31 населений пункт у різних місцевостях імперії для заснування 40 професійних закладів (7 – середніх, 15 – нижчих, 18 – ремісничих), причому стосовно Катеринославщини було заплановане лише одне нижче училище – у Катеринославі.

Розуміючі ступінь важливості розбудови промислової освіти в регіоні, до активної роботи з відкриття училищ залучаються земства. Важливу роль у відкритті Олександрівського середньотехнічного училища відіграло повітове земство, члени якого неодноразово зверталися до уряду з 1867 по 1873 рр. та у жовтні 1895 р. підтримали клопотання про створення в Олександрівську середнього семикласного технічного училища, «яке б в складі семи класів давало закінчену технічну освіту і відкривало б для здібних і матеріально забезпечених учнів шлях до вищих навчальних закладів» [10, с. 10]. Рішення про заснування навчального закладу було затверджено імператором 29 березня 1899 р. [10; 11].

Олександрівське середнє механіко-технічне училище знаходилось у підпорядкуванні Міністерства народної освіти та було першим в Україні середнім технічним закладом з підготовки техніків-механіків для промислових підприємств. Випускникам надавалося право вступати до вищого технічного училища за відповідною спеціальністю.

Згідно ухвалення Державною Радою Російської імперії у 1901 р. було відкрито Маріупольське нижче механіко-технічне училище, яке також знаходилось у веденні освітнього міністерства. Училище мало три основні класи, в яких велася підготовка техніків з холодної обробки металів і креслярів, термін навчання становив 3 роки. У 1915 р. училище було реорганізовано в середнє, термін навчання був збільшений до чотирьох років, а його випускники отримали право на вступ до вищих технічних навчальних закладів [12].

Першочерговим документом, який упорядковував внутрішні відносини навчальних закладів, був статут, згідно якому встановлювалась мета існування та підпорядкування навчального закладу, керування та педагогічний склад, джерела фінансування, строки навчання та вимоги до абітурієнтів, господарські питання та ін. Але за змістовим оформленням статути гірничих та залізничних училищ відрізнялися від статутів училищ Міністерства народної освіти, оскільки складались вони до моменту видання типових нормативно-правових документів з організації промислової освіти.

Гірничотехнічні училища працювали за однаковими нормативними документами: статут гірничого училища ім. С.С. Полякова було розроблено у 1877 р. за положенням від 1872 р. про штейгерську школу в Лисичанську. Структуру та програми залізничних училищ було затверджено Міністерством шляхів сполучень у серпні 1879 р., хоча перше технічне залізничне училище було відкрите в Єльці ще 1869 р. У квітні 1886 р. було схвалено нове Положення про технічні залізничні училища, яке стало основою для створення статутів залізничних училищ Катеринославщини.

Документи з регулювання внутрішніх відносин Олександрівського середнього технічного та Маріупольського нижчого училищ складалися на основі типових статутів (середніх технічних училищ [13, с. 860–934] та нижчих технічних училищ [13, с. 935–982]). Як правило, міністерські статути були однотипними і повторювали розділи положень: загальні положення, навчальна частина, учні, посадові особи, педагогічна рада, господарський комітет, почесний попечитель, права посадових осіб.

Згідно статутів для завідування училищами створювались опікунські ради, задача яких полягала у піклуванні про матеріальний стан училищ, успішне опанування учнями знань зі спеціальних предметів та подальше працевлаштування випускників. Правової підтримки Міністерства народної освіти діяльність опікунських рад набула у 1895 р. [14; 15].

Гірничими училищами завідували опікунські ради, які складалася з трьох членів: голови, інспектора та начальника училища [16]. Турботу про стан залізничних училищ здійснювали особові опікуни, які обиралися на кожні три роки правлінням залізниці та затверджувались на посаді міністром шляхів сполучень [17]. При Олександрівському середньому семикласному механіко-технічному училищі було створено устав про опікунство, згідно якому опікунська рада очолювалась почесним попечителем та складалась з його товариша (заступника) та членів від уряду, міського громадського управління та земства, почесних членів та членів-змагальників.

Організація навчального процесу у технічних училищах галузевого підпорядкування і промислових училищах підпорядкування Міністерства народної освіти мала певні розходження за причини відмінностей нормативно-правових актів, які визначали їх діяльність. Так, навчальний курс у гірничотехнічних і залізничних училищах тривав три роки, після чого на підставі складених екзаменів учні отримували відповідне свідоцтво. Для подальшого удосконалення навичок з обраної спеціальності учням необхідно було пройти практику за спеціальністю (один рік – для випускників гірничих училищ, два роки – залізничних), надавши відповідний відгук з підприємства. Після практичного підтвердження фахової відповідності випускники отримували атестат з певної спеціальності, що розширювало можливості подальшого працевлаштування.

В училищах викладались: закон Божий, російська мова, географія, математика, фізика, механіка, креслення, а також дисципліни професійної спрямованості. У відповідності з навчальним планом формувався і викладацький штат, до якого запрошувались особи з вищою технічною освітою у відповідній галузі. Так, у гірничотехнічних училищах до складу викладачів запрошувались гірничі інженери, у залізничних – інженери-техніки. На посаду законовчителя призначались особи духовного звання. Викладання загальних дисциплін дозволялося особам з відповідною нетехнічною, але обов'язково вищою освітою, при чому один викладач міг проводити заняття з декількох навчальних дисциплін.

Адміністративно-навчальний персонал для гірничих та залізничних училищ був приблизно однаковим і складався з: начальника училища, священика-законовчителя, викладачів загальних предметів, викладачів професійно-наукових предметів, відповідального за оволодіння практичними навичками (завідувача майстернями, штейгера), лікаря, наглядача. Керівникам та викладачам таких училищ надавалися права державних службовців.

Відповідно строку та рівня навчання висувалися вимоги до вступників. На навчання в гірничі і в залізничні училища приймались хлопчики віком від 14 до 17 років. Для вступу в училище необхідно було пред'явити документ про закінчення повітового або міського училища. Для вступу на навчання в гірничі училища ще обов'язково надавалась медична довідка про стан здоров'я. Зарахування учнів відбувалось за балами документів про попередню освіту та результатами вступних іспитів. При прийомі перевага надавалась дітям службовців та робітників відповідних галузей, а також дітям-сиротам [16; 17].

Діяльність Олександрівського середнього семикласного механіко-технічного училища було організовано згідно п. 6 «Основних положень про промислові училища» по типу училищ, які поєднуються з загальноосвітньою школою. Навчання тривало сім років, до вступу допускались «хлопчики здорової статури, без фізичних вад: в 1–2-класи – не молодше 10 і не старше 14 років, які мали знання з відповідного курсу» [10, с. 11]. В навчальних програмах було передбачено поєднання технічної і гуманітарної освіти. До переліку дисциплін, що вивчались, входили: закон Божий, історія, російська і німецька мови, географія, математика, геометрія, основи опору матеріалів, фізика, механіка, електротехніка, бухгалтерія, співи. Роботі в майстернях відводилося до 20 відсотків загального навчального часу. Всі викладачі мали вищу освіту за відповідним фахом. В училищі застосовувались новітні методи навчання, були запровадженні новий правопис, практичні заняття з дослідами. Значна увага приділялась виробничій практиці. У шостому та сьомому класах учні здавали випускні екзамени з усіх дисциплін.

На відміну від Олександрівського Маріупольське технічне училище відносилося до розряду нижчих. Згідно законодавчої бази Міністерства народної освіти термін навчання складав 3 роки. До училища приймали підлітків 13-17 років після закінчення міського училища або чотирьох класів гімназії. В навчальному плані привалювали дисциплін технічної спрямованості: теоретична та прикладна механіка, креслення геометричне, проекційне, машинобудівельне, улаштування машин, технологія металів. Викладацький штат складався з інженерів і осіб з університетською освітою.

Фінансове утримання технічних училищ здійснювалось за рахунок різних фондів. Значну матеріальну підтримку гірничих училищ здійснювала Рада З'їзду гірничих промисловиків Півдня Росії та Товариство Південно-Руської кам'яновугільної промисловості. Хоча при заснуванні училищ було передбачено, що фінансування Лисичанської штейгерської школи здійснюватиметься з фондів державної казни, а утримання гірничого училища ім. С.С. Полякова – за рахунок голови опікунської ради. Для утримання залізничних технічних училищ при Міністерстві шляхів сполучень було утворено рахунок особового фонду, який формувався зі збору в розмірі 15 руб. з кожної версти з валового доходу залізничних товариств [17]. Фінансування Олександрівського та Маріупольського промислових училищ відбувалося за рахунок держаної казни. Окрім основних джерел фінансування, училища могли також розпоряджатися коштами зі сплати за навчання; пожертвуваннями приватних осіб; доходами від продажу виробів, виконаних учнями училища та ін.

Великого значення набула допомога громадських та професійних організацій, приватних осіб у соціальній підтримці учнів училищ. Так, до бюджету Ради З'їзду гірничих промисловиків Півдня Росії регулярно закладались кошти для нужденних учнів Горлівського та Лисичанського училищ: на грошову допомогу, на звільнення від оплати за навчання, виплату іменних стипендій для кращих учнів [18].

Для піклування про учнів, дітей службовців Катеринославської залізниці було засноване «Товариство допомоги Катеринінської залізниці дітям, які навчаються». Товариство здійснювало допомогу найбіднішим учням в оплаті за право учіння; придбанні начальних посібників та книг, одягу та взуття; видачі гарячих сніданків при училищах; улаштуванні та утриманні літніх колоній для дітей, які потребують відпочинку та покращення стану здоров'я [19, с. 30–31].

Соціальна підтримка учнів Олександрівського механіко-технічного училища була ініційована громадою міста. В училищі були запроваджені постійні стипендії, допомога учням. Міська громадська управа щорічно вносила кошти на дві іменні стипендії та сплачувала за навчання двох учнів, деякі учні були стипендіатами повітового земства. У 1902 р. при Олександрівському середньому механічному училищі було організоване товариство допомоги нужденним учням. Очолював товариство директор училища Д.М. Поддєрьогін. На засіданнях правління розглядались питання з прохань про допомогу на внесення плати за навчання, на сплату за сніданки, придбання підручників; складання річних звітів та кошторисів [20].

Окрім підготовки фахівців середньої ланки училища також здійснювали інші види освітньої діяльності, відкриваючи курси та школи з професійної і початкової загальної підготовки. Так, при Горлівському гірничому училищі було засновано клас для первісного навчання дітей гірників. Крім того, при гірничих училищах діяли платні підготовчі курси. Для дітей залізничників, які не мали при собі зазначених для вступу свідоцтв, передбачався підготовчий клас, до якого зараховували після вступних іспитів.

У 1900 р. одночасно з Олександрівським механіко-технічним училищем була створена нижча слюсарно-ремісничa школа у складі двох відділень: слюсарно-токарного і столярно-модельного, а у 1907 р. було додатково відкрито ливарне відділення. Прийом до школи здійснювався за результатами вступних іспитів, випускникам надавалося звання підмайстра з відповідної спеціальності. У січні 1903 р. за рахунок місцевих та державних джерел при училищі були організовані платні курси для дорослих, які проводилися на підставі правил

про уроки для дорослих, заснованих при Олександрівському середньому механіко-технічному училищі. Заняття проводились ввечері – в робочі дні тижня, зранку – по неділях [21]. У 1902 р. при Маріупольському нижчому училищі було відкрито ремісничу школу з підготовки підмайстрів.

Висновки. За результатами проведених досліджень з організації процесу розбудови середньої технічної освіти Катеринославщини протягом досліджуваного періоду було виявлено, що значна роль у започаткуванні системи підготовки фахівців середньої ланки належить ініціативі галузевих відомств, яким підпорядковувались технічні училища. Не маючи єдиної нормативно-правової бази з освітньої діяльності, галузеві структури, орієнтуючись на вимоги виробництв, самостійно складали статути та положення про училища.

Примітним також є те, що засновники гірничих та залізничних училищ прагнули підготувати фахівців до практичної діяльності, тому увага приділялась проходженню виробничої практики. З дисциплін, що вивчались, значна частина навчального часу відводилась на вивчення предметів професійної спрямованості. Перспектива подальшого навчання випускників у вищих технічних навчальних закладах у залізничних та гірничих училищах не розглядалась.

Після активізації дій держави у напрямі систематизації промислової освіти, заснування нових технічних училищ і діяльність вже відкритих узгоджувалась у відповідності зі створеною Міністерством народної освіти нормативно-правовою системою. Також необхідно відмітити, що діяльність промислових училищ не обмежувалась виключно підготовкою фахівців середньої ланки. Відкриття при училищах професійних і загальноосвітніх шкіл та курсів сприяло підвищенню рівня загальної та професійної освіти робітників.

Список використаної літератури

1. Романоф Н. О. Розвиток професійної освіти в східноукраїнському регіоні в другій половині XIX - першій половині XX століття : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Н. О. Романоф. – Луганськ, 2012. – 20 с.
2. Медведовська Т. П. Розвиток професійної підготовки гірничих інженерів в Україні (1899 – 2005 рр.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Т. П. Медведовська. – Київ, 2011. – 23 с.
3. Ємельова А. П. Розвиток трудового навчання в народних школах Катеринославської губернії (кінець XIX - початок XX ст.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / А. П. Ємельова – Луганськ, 2014. – 20 с.
4. Курило В. С. Образование в Донбассе (XIX – начало XX в.) / В. С. Курило, В. И. Подов. – Луганск : ДЗ ЛНУ ім. Т. Шевченка, 1999. – 300 с.
5. Отчет горного департамента за 1906-1907 гг. – С.-Пб., 1909. – 683 с.
6. Вестник Юго-Западных железных дорог – 1906. – № 25 – С. 213.
7. Учебное дело на Екатерининской железной дороге, 1905. – 50 с.
8. Краткий исторический очерк развития и деятельности Ведомства путей сообщения за сто лет его существования (1798-1898 гг.). – СПб. : Типография Министерства Путей Сообщения, 1898. – 274 с.
9. Сборник материалов по техническому и профессиональному образованию : Общий план промышленного образования и материалы по организации и устройству промышленных училищ различных типов / Мин-во народного просвещения, отделение промышленных училищ. – Вып. II. – СПб., 1895. – 588 с.
10. Запорізький державний технічний університет : історичний нарис (1900–2000) / О. Ф. Бічевой, Б. Ф. Гордєєв, М. В. Дєдков [та ін.] ; за ред. С. Б. Бєлікова [та ін.]. – Запоріжжя : Дике Поле, 2000 – 320 с.
11. Александровское механико-техническое училище 1900-1910. – Александровск, 1910.
12. Маркова Н.П. Краткая история профессионально-технического образования в Украине и профессионально-технического училища №3 Мариуполя / Н. П. Маркова. – Мариуполь, 2000. – 112 с.
13. Министерство Народного Просвещения. Сборник постановлений по Министерству Народного Просвещения. Министерство Народного Просвещения. Т. 12 : Царствование Императора Александра III. 1891-1893 годы. – СПб., 1896.
14. О включении в состав попечительских советов директоров средних и низших технических училищ (23-го декабря 1897 г.) // Журнал министерства народного просвещения. – 1898. – №317. – С. 4–5.
15. О попечительствах при промышленных училищах (25-го апреля 1895 года) // Журнал министерства народного просвещения. – 1895. – №301. – С. 10–13.
16. Історія Горлівки в документах і матеріалах / упоряд. В. Є. Сусликов, Т. Ю. Шевлякова, Л. В. Маслова [та ін.] – Горлівка : Поліпрес, 2008. – 291 с.
17. Астафьев А., Сборник действующих правительственных распоряжений по железным дорогам : циркуляры Министерства путей сообщения и другие постановления Правительства. 1885 – 1887 гг. / А. Астафьев, П. Техин. - СПб. : Типография Ю. И. Эрлих, 1893. – 692 с.

18. Отчет Совета XXXX Съезда горнопромышленников юга России за 1914-1915 отчетный год. – Харьков : Типография Б. Бенгис, 1915. – 482 с.
19. По Екатерининской железной дороге. Выпуск I-й. Введение и часть первак ; Издание управления Екатериниской железной дороги – Екатеринослав : Товарищество «Печатня С. С. Яковлева», 1903. – 108 с.
20. Отчет общества вспомоществования нуждающимся учащимся в Александровском среднем механико-техническом училище. – Державний архів Запорізької області. – Ф-6, оп. 1, д. 62, л. 1–11 об.
21. Объявление о начале занятий на уроках для взрослых при Александровском среднем механико-техническом училище. – Державний архів Запорізької області. – Ф-6, оп. 1, д. 91, л. 28.

References

1. Romanof, N. O. (2012*). The development of professional education in the Eastern Ukraine during the second half of XIX – first half of XX centuries*, Abstract of Cand. Sci. Dissertation, 13.00.01, Lugansk (in Ukr.)
2. Medvedovsjka, T. P. (2011). *The development of mining engineers training in Ukraine (1899 – 2005)*, Abstract of Cand. Sci. Dissertation, 13.00.01, Kiev (in Ukr.)
3. Jemeljova, A. P. (2014). *The development of labor education in Ekaterinoslav Gubernia's public school (late XIX – early XX centuries)*, Abstract of Cand. Sci. Dissertation, 13.00.01, Lugansk (in Ukr.)
4. Kurylo, V., Podov, V. (1999). *Education at Donbas (XIX – beginning of the XX centuries)*. Lughansk (in Ukr.)
5. *Mining Department's Report, 1906-1907*. (1909). Saint Petersburg (in Russ.)
6. *Vestnik Yugo-Zapadnykh zheleznykh dorog (Southwestern railway Messenger).* (1906). 25, 213 (in Russ.).
7. *Studying at the Ekaterinoslav railway*. (1905). (in Russ.)
8. *A short historical essay about the development and activity of the office of communications for the hundred years of its existence (1798-1898)*. (1898). Saint Petersburg: Ministries of Railways typography (in Russ.)
9. *Collection of materials on Technical and Professional education*: The general plan of Industrial education and materials on the organization and setup of various industrial school types. Ministry of education, Department of industrial schools. (1895). Saint Petersburg (in Russ.)
10. Bichevoy, O. F., Gordeev, B. F., Dedkov, M. V. et al. (2000). In S. B. Belikov et al. (Ed.). *Zaporizhzhya National Technical University : historical Review (1900-2000).* Zaporizhia : Dike Pole (in Ukr.)
11. *Alexandrovsk mechanical technical vocational college 1900-1910.* (1910). Aleksandrovsk (in Russ.)
12. Markova, N. P. (2000). *Brief history of professional vocational education in Ukraine and Mariupol vocational school №3.* Mariupol (in Ukr.)
13. *Ministry of Public Education. A compilation of regulations for the Ministry of Public Education. T. 12 (Alexander III Emperor's reing)* 1891-1893 (1896). Saint Petersburg (in Russ.)
14. *About the inclusion of secondary and middle vocational colleges in the trustees director's board* (December 23, 1897). (1898). *Journal of the educational ministry, 317,* 4–5 (in Russ.)
15. *About the trusteeship at Industrial schools* (April 25, 1895). (1895). *Zhurnal ministerstva narodnogo prosveshcheniya (Journal of the educational ministry), 301,* 10–13 (in Russ.)
16. *History of Gorlivka in documents and materials* (2008). In V. Ye. Suslikov, T. Yu. Shevlyakova, L. V. Maslova et al. (Ed.).– Horlivka: Polipres (in Ukr.)
17. Astaf'ev, A., Tehyn, P. (1893). *Compilation of existing executive orders about railways: the Ministry's of Railways circulars and other Government regulations* 1885 – 1887. Saint Petersburg (in Russ.)
18. *Council report of the XXXX South Russian Miner's Congress for the 1914-1915.* (1915). Kharkov (in Russ.)
19. *On the Ekaterininskaya railway. First edition. Introduction and the first part. Ekaterininskaya railway control's publication.* (1903). Ekaterinoslav: Tovaryshestvo «Pechatnja S. S. Jakovleva» (in Russ.)
20. *Report Society assistance to needy students in the Alexander secondary Mechanics and a technical school*. – State archives of Zaporizhia region. – F-6, op. 1, d. 62, sh. 1–11 ob.
21. *The announcement of the start of lessons on for adult in the Alexander secondary Mechanics and a technical school*. – State archives of Zaporizhia region. – F-6, op. 1, d. 91, sh. 28

BABENKO Marina,

senior lecturer, Engineering Mechanics Department,
Krasnoarmiysk Industrial Institute of Donetsk National Technical University
e-mail: babenkomarina@yandex.ua

ORGANIZATIONAL PRINCIPLES OF ACTIVITY OF SECONDARY VOCATIONAL SCHOOLS IN EKATERINOSLAV GUBERNIA AT THE END OF XIX – BEGINNING OF XX CENTURIES

Abstract. *Introduction. In the late XIX – early XX century in Ekaterinoslav gubernia such types of industry as coal, railway, mechanical engineering and electrical engineering started developing intensively. Growing economical indicators of production were in need of specialists with secondary technical education. Solving of this problem required the development of industrial education. There was a necessity in opening vocational schools for preparation of technicians.*

Purpose. Research of the secondary technical education's organization in the late XIX – early XX century in Ekaterinoslav gubernia.

The national educational system was not prepared to the rapid creation of the legal framework for the secondary education system's development. First secondary vocational schools at the territory of Ekaterinoslav gubernia were opened under the initiative of line ministries. Since 1883, the Ministry of National Education started to develop legal basement for the industrial education's development. Decrees and resolutions about creation of vocational schools and educational process' organization were approved, school's statuses were developed. Under the Ministry's of Public Education initiative, Alexandrovsk secondary vocational school and Mariupol lower school were opened in Ekaterinoslav gubernia.

All the schools were under the ministries, which they founded. The activity of industrial schools was determined (obeyed) to the rules, which were similar in content but different in appearance. The term of studying in mining vocational and railroad vocational schools was equal – 3 years. Much attention was paid to practical training on manufacturing (in the mining vocational schools – 1 year, in the railroad vocational schools – 2 years). Alexandrovsk School was organized according to the type of connected with secondary school colleges. That is why education period lasted for seven years. The curriculum included general education and professional disciplines. Graduates were able to enter higher technical institutes. In Mariupol lower Vocational School training lasted for 3 years.

Teachers in schools had a higher education. School boards were created to care for the schools. Vocational schools were financed by different sources: state treasury, funds of ministries and associations, student's fees, donations from private persons. Engineering and secondary schools were establishing by industrial colleges.

Results. Therefore, the article examined the component's of vocational school organization in the late XIX – early XX century in Ekaterinoslav gubernia.

Key words. *Industrial education, lower vocational school, secondary vocational education, industrial college, middle level specialist, mining vocational school, engineer.*

Одержано редакцією 11.04.2016
Прийнято до публікації 18.04.2016